

התמקצעות הצבא הסיני ותפיסת האיום האמריקנית

למורת רוחה של ארה"ב ניכר שהמודרניזציה בצבא סין נושאת פרי. אחד המרכיבים המרכזיים של המודרניזציה הוא הגברת המקצועיות והרציונליזציה בצבא - מרכיב שקשור באופן הדוק לרפורמות הכלכליות ולתהליך מיסוד השלטון במדינה. מכיוון שארה"ב מעוניינת בהמשך יציבותה של סין, ברור שיכולתה לבלום את המודרניזציה הצבאית הסינית מוגבלת למדי. אפיק פעולה שנוטר פתוח בעבורה הוא אכיפה נוקשה של האמברגו המערבי על העברת נשק וטכנולוגיה צבאית לסין

יורם עברון

הממסד הביטחוני הסיני ובנפתולי הפוליטיקה הסינית - אין ודאות שיימצאו בסין הנסיבות והכוחות הפוליטיים שיתמכו במודרניזציה צבאית בהיקף הנדרש.³

הסוגיות האלה מובילות לשאלה לאן מועדות פניו של

צבא סין. מאחר שלא ניתן להקיף את כל היבטי הסוגיה, תוחם את עצמו המאמר הזה לבחינת מעמדו וניהולו של צבא סין במסגרת מערך השלטון. בעוד שרווחת ההסכמה שהסימביוזה ההדוקה והמטען האידיאולוגי שאיפיינו בעבר את יחסי הצבא עם הדרג האזרחי פחתו משמעותית,

ניכר שהצבא נדרש לעבור כברת דרך נוספת ביחסיו עם השלטון כדי להפוך לצבא מודרני ויעיל. כברת הדרך הזאת, שבמרכזה השתתת יחסי הדרגים על פסים של יעילות ושל תכליתיות,⁴ היא שתאפשר לסין לתעל נכונה את גורמי ההתעצמות העתידיים שעליהם מצביעה ארה"ב: זרימה גוברת של הון וחלחול טכנולוגיה מודרנית.

בחינת התקדמותו של צבא סין במישורים שצוינו נעשית תוך ראייה היסטורית משווה בשלושה ממדים: התאמת הדוקטרינה הצבאית לסביבת הביטחון; יחסי הצבא עם המגזר האזרחי ומידת החפיפה בין ההנהגה הצבאית להנהגה האזרחית. ניתוח הדברים, יש לסייג, ספקולטיבי בחלקו בשל החשאייות הכבדה שאופפת את צבא סין.

הכוח הצבאי בסין הקיסרית

במשך שנים רבות הניחו החוקרים במערב שתפיסת הכוח הצבאי בסין הקיסרית הוכתבה על-ידי ציווי האידיאולוגיה הקונפוציאנית. על-פי תורתו של קונפוציוס, שהייתה אידיאולוגיית השלטון במשך יותר מ-2,000 שנה, השלטון

מכניסתו של הנשיא ג'ורג' בוש הבן לתפקידו הקצין הממשל האמריקני את עמדתו כלפי סין בנימוק שהיא מאיימת על היציבות האזורית ועל האינטרסים האמריקניים, מגדילה בעקביות את תקציבה הצבאי ועושה מאמצים לרכוש טכנולוגיה צבאית מתקדמת. מהסיבה הזאת חרף הממשל האמריקני את הצעדים שהוא נוקט כדי לבלום את התעצמותה של סין.¹ סין טוענת בתגובה שהעמדה האמריקנית חסרת בסיס ונובעת מאינטרסים פוליטיים וכלכליים. כדי לתמוך בטענתה היא מציגה תקציב

פוטנציאל התעצמותו
העתידי של צבא סין הינה
סוגיה ששנויה במחלוקת
גם בתוך ארה"ב

ביטחון נמוך במונחים יחסיים, את נחיתותה הטכנולוגית ואת כוונות השלום שלה.² אולם הטענות המנוגדות האלה אינן סובבות סביב עוצמתו הנוכחית של צבא סין, אלא עוסקות בפוטנציאל התעצמותו העתידי - סוגיה ששנויה במחלוקת גם בתוך ארה"ב. דו"חות של גורמי הערכה אמריקניים שונים משקפים הסכמה על כך שצבא סין - "צבא השחרור העממי" (צש"ע) - חלש ומפגר ב-20-30 שנים לעומת חזית הטכנולוגיה, אך חלוקים בדעתם בנוגע למידת התעצמותו העתידי. מחד גיסא, לאור התפתחותה הכלכלית המטאורית סביר להניח שסין תצבור הון וגישה לטכנולוגיות מתקדמות הדרושות למודרניזציה צבאית משמעותית. מאידך גיסא, בהתחשב בתמורות המהפכניות בשדה הקרב, בחולשותיו של

דוקטורנט למדע
המדינה
באוניברסיטת חיפה,
מתמחה בצבא סין

הנאור מושג באמצעות
חינוך, השכלה והשכנת
הרמוניה, ואילו השימוש
בכוח צבאי מצביע על
כישלון השליט. מכאן
שמעמדם החברתי-פוליטי
של החייל ושל הצבא היה
ככלל נחות.⁵ גם כאשר
הוכרה חשיבות המלחמה
לשם קיום השלטון, הדגיש
הוגה הדעות הסיני הנודע
בתחום המלחמה, סון דזה
(סון טסו), את חשיבות
ההרתעה ואת שאר
מרכיבי המלחמה החורגים
מהפעלת כוח גרידא.⁶
התוצאה - על-פי
ההיסטוריוגרפיה הסינית
ועל-פי מחקרים מערביים
כאחד - הייתה מתן
עדיפות לדיפלומטיה על
פני הפעלת כוח צבאי. רק
בלית ברירה ננקטה
אסטרטגיה צבאית
הגנתית שכוונה לשמר את
שליטת הקיסרות על
שטחיה, ולא מעבר לכך.
כתוצאה מהתפיסה
הזאת - כך הניחו חוקרים
- סבל הצבא מנחיתות
ארגונית ופוליטית: הוא
לא היה חלק אינטגרלי
ממבנה השלטון, מפקדיו
הבכירים הוכשרו
במערכות אזרחיות,
והתקדמות בשורות
הקצונה לא הבטיחה
קידום חברתי. בשנים
האחרונות זכו ההערכות

האלה לעיון מחודש, שלאורו טוענים חוקרים שחשיבותו
של הצבא עומעמה במכוון משיקולים תדמיתיים. חשוב מכך,
לטענת מחקרים חדשים ידעה הקיסרות הסינית מלחמות
פנימיות וחיצוניות בתדירות גבוהה ביותר, מעמד הקצינים
היה גבוה, ושליטיה התאפיינו בהלך חשיבה ריאליסטי, שלא
הייתה בו שום הסתייגות מפני הפעלת אמצעים צבאיים.⁷
האם נובע מכך שתפיסת הכוח הצבאי בסין הקיסרית
הייתה כבכל המדינות? ודאי שלא. על-פי התמונה המסתמנת,
תפיסת הכוח בסין סבלה ממעין סכיזופרניה, שבמסגרתה
התקיימה סתירה קבועה בין הציווי המוסרי ותפיסת
ההתנהגות לבין ההתנהגות בפועל. בלי להעמיק יתר על
המידה בסוגיה הזאת ניתן לציין שתי השפעות שהיו לכך
ושהשפעתן נותרה רלוונטית במהלך גלגוליה של המדינה

הסינית. ראשית, בנייתו והפעלתו של הכוח הצבאי נותרו
שנים רבות כבולות בסד אידיאולוגי נוקשה שמנע את
התפתחותו של כוח צבאי מודרני ויעיל. שנית, התפיסה
הקונפוציאנית המעין פציפיסטית נותרה חקוקה בלב
המדינאים הסינים ומיקדה אותם בממד ההגנתי ובמלחמות
פנימיות. הם מפגינים רגישות רבה לכל ניסיון להחליש את
סין, אך מגלים עניין מועט, כך נראה, בהתפשטות צבאית
מעבר לתחומי השליטה המסורתיים של הקיסרות.

הצבא בתקופת מאו טסה טונג

כמו בתקופה הקיסרית גם תחת הנהגתו של מאו נבנה והופעל
הכוח הצבאי בתוך מסגרת אידיאולוגית נוקשה, שגרמה
לחוסר בהירות ולחוסר עקביות בנוגע למקומו ולתפקידו של

הצבא במכלול המדיניות. יחד עם זאת ניתן להצביע על שני הבדלים עיקריים בין שתי התקופות. ראשית, את האידיאולוגיה המעין פציפיסטית של תקופת הקיסרות תפסה האידיאולוגיה המרקסיסטית-לניניסטית-מאואיסטית שהציבה במרכזה את המאבק התמידי. מאו טען שכוח הנשק הוא הבסיס למימושם של כל היעדים וגרס שקיום צבא סדיר הוא תנאי לשחרור סין משליטת המעצמות הזרות והגורמים האנטי מהפכניים.⁸ יתר על כן, הצבא מילא אצל מאו תפקיד חשוב באינדוקטרינציה הפוליטית של החברה. מכאן נבע

ההבדל השני לעומת התקופה הקיסרית: תחת שלטונו של מאו נהנו ההנהגה הצבאית והצבא בכללותו ממעמד חברתי ושלטוני גבוה. התוצאה הייתה טשטוש הגבול שבין תפקודו הצבאי של הצבא לבין תפקודו הפוליטי-אזרחי – דבר שמתבטא בכמה מישורים:

הדוקטרינה הצבאית. דוקטרינת המלחמה העממית, שהפכה מודל וסמל למאבקי שחרור לאומי במקומות שונים בעולם, עוצבה על-ידי מאו במהלך מלחמתו הממושכת על השלטון. קווי

היסוד העיקריים של הדוקטרינה היו ניהול מלחמת התשה ממושכת תוך השתלטות הדרגתית על שטחים כפריים, שימוש רב בלוחמת גרילה והסתייעות באוכלוסייה הכפרית לקבלת אספקה ומודיעין, לגיוס חיילים וכיו"ב.⁹ בתנאים האלה היה המשאב האנושי מקור העוצמה העיקרי, ולפיכך הושקעו מאמצים רבים בתעמולה ובחינוך פוליטי של החיילים ושל האוכלוסייה הכפרית.

העקרונות האלה התאימו לתנאים ששררו בסין לפני שהקומוניסטים תפסו את השלטון ב-1949, אך התנאים האלה השתנו. בעוד שצבא סין המשיך להיבנות על-פי מודל המלחמה העממית – צבא עצום בן מיליוני חיילים ממושמצים ומסורים פוליטית, אולם מצוידים בציוד מיושן, נסמכים על תשתיות לוגיסטיקה ותקשורת לקויות ונדרשים להשקיע משאבים רבים באינדוקטרינציה פוליטית – הרי בכל הפעמים שבהם נקרא לפעולה לאחר 1949, הוא נאלץ להתמודד במלחמות מוגבלות, קצרות ברובן, ומחוץ לאדמת סין. התוצאה של הפער הזה הייתה שכל אימת שסין התמודדה עם צבאות הערוכים למלחמות מודרניות (מלחמת קוריאה בשנים 1950–1953, מלחמת סין-וייטנאם ב-1979) היא שילמה מחיר יקר. מאחר ששינוי הדוקטרינה נתפס כבגידה אידיאולוגית, ולכן לא היה בגדר האפשר, ניסתה סין להתמודד עם פיגורה הטכנולוגי על-ידי פיתוח נשק גרעיני, אך האמצעי הזה נועד רק להרתיע מפני התקפה כוללת על סין, ולכן תרומתו הייתה מוגבלת לתרחישים מסוימים בלבד.

רתימת הצבא למשימות אזרחיות. ניתן למנות מספר רב של תחומים אזרחיים, שבהם הופעל הצבא – החל מייצור עצמי של אמצעי המחיה על-ידי היחידות הלוחמות וכלה בהשתתפות בפרויקטים אזרחיים ובניהול תשתיות אזרחיות כבדרך שגרה (הפעלת בתי-חולים, השתתפות במפעלי בנייה וחקלאות וכדומה). ניהול המרכיבים האזרחיים-פוליטיים

בפעילות הצבא התבצע באמצעות מנגנון שכלל קומיסרים פוליטיים, מחלקות פוליטיות וועדים מפלגתיים שפעלו בכל רמות הפיקוד תוך כפיפות ישירה למפלגה. כל אלה באו על חשבון זמן אימונים, תקציבי הצטיידות ואחדות הפיקוד, ובכך פגעו בעוצמת הצבא.

סימביוזה ההנהגה. הגורם השלישי שפגע בבניית הכוח היה הסימביוזה בין הנהגת הצבא להנהגה האזרחית, קרי העובדה שמפקדי צבא בכירים מילאו תפקידים בצמרת המפלגה והממשלה. כך, למשל, ב-1956 היו בפוליטבירו 17 חברים – מתוכם שבעה אנשי צבא. ב-1969 היו בפוליטבירו 21 חברים, ומתוכם 11 היו אנשי צבא. הקצינים הבכירים החזיקו במקביל במשרות מיניסטריאליות ועמדו בראש גופי שלטון אזרחיים.¹¹ בעקבות מהפכת התרבות (1966–1969)¹² הגיעה התופעה הזאת לשיא, כאשר המחוזות בסין עברו לשליטת הצבא, והמדינה הפכה נתונה למעין שלטון צבאי.

כתוצאה מהמבנה הזה נפגעו הן הצבא והן המערכות האזרחיות של המדינה. הצבא נפגע משום שאינטרסים אידיאולוגיים, פוליטיים ואישיים קבעו כיצד ייבנה וכיצד יופעל. כך, למשל, במהפכת התרבות פעלו מפקדים מקומיים במנותק מהמרכז ובניגוד להנחיותיו תוך הזנחת אימונים והצטיידות במשך שנים רבות.¹³ במקביל נרתמו גופים ותקציבים אזרחיים – למשל הממסד המדעי – לפרויקטים צבאיים בדרך שפגעה אנושות באותם גופים אזרחיים והניבה תוצאות מוגבלות בלבד.¹⁴

עלייתו לשלטון של דנג סיאו-פינג ב-1978 סימנה את תחילתו של תהליך ממושך, הדרגתי ולא רציף של התחזקות המקצועיות והרציונליות בבנייתו ובהפעלתו של הכוח הצבאי בסין

מאוריינטציה אידיאולוגית לאוריינטציה מקצועית

עלייתו לשלטון של דנג סיאו-פינג ב-1978 סימנה את תחילתו של תהליך ממושך, הדרגתי ולא רציף של התחזקות המקצועיות והרציונליות בבנייתו ובהפעלתו של הכוח הצבאי בסין. בחינת המגמות האלה במישורים השונים מראה שצבא סין עובר תמורה משמעותית בשלושת העשורים האחרונים. להלן עיקרי התמורות:

התאמת הדוקטרינה הצבאית. בסוף שנות ה-70, לאחר כשלושה עשורים שבהם נערכה סין למלחמה כוללת עם מעצמות העל, שינתה ההנהגה הסינית את הערכותיה בנוגע למקורות האיום תוך עדכון מעת לעת. המשותף למקורות האיום האלה (התקפה סובייטית מוגבלת, איום על הגבול הדרומי מצד וייטנאם ומאמצע שנות ה-90 – התערבות אמריקנית מוגבלת בעימות אפשרי עם טייוואן) הוא שבכולם מדובר בעימותים מזוינים מוגבלים ולא במלחמה טוטלית. (חריג לכך הוא התבטאות עכשווית של גורם צבאי סיני בכיר על שימוש אפשרי בנשק לא קונוונציונלי נגד ארה"ב, אך זוהי התבטאות בודדת החורגת מהקו המוצהר).¹⁵ בד בבד התחוללה תמורה גם במדיניות החוץ של סין. אם עד ראשית שנות ה-70 חתרה סין להפיץ את המהפכה בעולם, הרי מראשית שנות ה-80 היא מעוניינת בסביבה בין-לאומית יציבה לשם המשך פיתוחה הכלכלי.¹⁶

בראשית שנות ה-90 אומצה דוקטרינת המלחמה המוגבלת בתנאי היי-טק

ההתפתחויות שעברה הדוקטרינה הצבאית של סין מאז עלייתו של דנג תואמות את התמורה במדיניות החוץ של סין. בראשית שנות ה-80 נזנחה הדוקטרינה הצבאית הסינית של מלחמה עממית ובמקומה אומצה הדוקטרינה של מלחמה עממית בתנאים מודרניים. לאחר מכן אומצה הדוקטרינה של מלחמה מוגבלת, ובראשית שנות ה-90 אומצה דוקטרינת המלחמה המוגבלת בתנאי היי-טק, שמדגישה את שילוב

הזרועות, את הארכת יכולותיה של הזרוע הצבאית, את הפיתוח של יכולות C⁴I ושל שאר מרכיבי המהפכה בעניינים הצבאיים (RMA)¹⁷. כפי שניתן להיווכח, התמורות הדוקטרינריות תואמות את הגדרת האיום הסינית, את היעדים הלאומיים וכן את ההתפתחויות בשדה הקרב המודרני. יחד עם זאת הן תואמות במידה פחותה יותר

את יכולותיה של המדינה בשל נחיתותם הטכנולוגית של הצבא ושל התעשיות הביטחוניות המקומיות ובשל הקושי לרכוש טכנולוגיות צבאיות ונשק מתקדם בחו"ל.

הפרדת הצבא מהמערכת האזרחית. לאור מעורבותו המסורתית של צבא סין בחיים האזרחיים והאילוצים שהוטלו עליו בגין הרפורמות הכלכליות הייתה ההתקדמות בתחום הזה קשה ביותר. כאשר הוכרזה מדיניות הרפורמות, קוצצו תקציבי הצבא, הצטיידות מקיפה נדחתה למועד לא ידוע, והתעשיות הביטחוניות נדרשו להצדיק את קיומן מבחינה כלכלית. הצעדים האלה הובילו לשתי התפתחויות. הראשונה, ב-1985 הותר לצבא לנצל את תשתיותיו ליצירת

הכנסה כלכלית ובכך להשלים את הכנסותיו. כמה שנים לאחר מכן כבר שלט הצבא על אלפי חברות ועל הכנסות בהיקף של עשרות מיליארדי דולרים. ההתפתחות השנייה הייתה הסבת רוב התשתיות של התעשיות הביטחוניות לייצור מוצרים אזרחיים תוך הכנסת אלמנטים של כלכלת שוק לאופן ניהולן. לתהליכים האלה היו השלכות קשות על בניית הכוח הצבאי. נוסף על הנזק שנגרם למשק האזרחי

מכניסת הצבא לעסקים - הטיית מחירים, העלמות מיסים ושחיתות - גם כשירות הצבא ניזוקה. תקציבים צבאיים הופנו לאפיקים עסקיים, הכנסות שיועדו להתעצמות צבאית נגנבו, ונפגמה המשמעת הצבאית.

תהליך דומה התרחש בתעשיות הביטחוניות, שבהן המו"פ והייצור

הביטחוניים נדחקו לשוליים מפאת הרווח הנמוך הגלום בהם, ואבטחת האיכות של המוצרים הביטחוניים נפגעה עקב שימוש בתשתיות צבאיות לייצור אזרחי.¹⁸ אם נוסף לכך את מעורבות הצבא בפעילויות אזרחיות, כגון מתן סיוע בעת אסונות טבע ובניית תשתיות, אזי ברור שהמשאבים שנותרו לבניית הצבא - הון, זמן, גיבוי פוליטי ומוטיווציה - הפכו לבטלים בשישים.

השינוי בהתנהלות הזאת התחולל בסוף שנות ה-90 תחת הנחייתה ובגיבויה של ההנהגה העליונה, וניתן להמחישו בכמה דוגמאות. ראשית, ביולי 1998 הורה נשיא סין דאז, ג'יאנג דזה-מין, על ניתוק הצבא מהעסקים. משמעות

הצבא מניהול היבטיה האזרחיים של המדינה.²⁴ ביטוי נוסף למגמת ההתמקצעות הוא שינוי הרכבו של גוף ההנהגה העליון של הצבא – הוועד הצבאי המרכזי – ב־2004, שלראשונה זה כמה שנים כולל אזרח אחד בלבד (מזכ"ל המפלגה ונשיא המדינה, חו ג'ין-טאו), וכן מיוצגים בו לראשונה כל ראשי הזרועות והמטות בצבא.²⁵ ההרכב הזה – בניגוד להרכבים קודמים שבהם בלטו גורמים המזוהים עם הממסד הפוליטי בצבא – מאוזן יותר ומצביע על הדגשת הממד המקצועי בניהולו השוטף של הצבא.

סיכום

בחינת יחסי הצבא עם המגזר האזרחי מראה שצבא סין עולה על נתיב של התמקצעות, אולם לא ברור באיזו מידה ובאיזה קצב יתמיד בכך. מגמות חיוביות שעליהן ניתן להצביע הן היחלשות תפקיד האידיאולוגיה בבניית כוחו של צבא סין והגדרה מציאותית יותר של משימותיו; התמקדות גוברת בתכלית הצבאית, תוך הגברת הרציונליזציה ביחסי הצבא עם המגזר האזרחי והפקת תועלת רבה מבעבר מהתקדמות הרפורמות הכלכליות; התייחסות רבה יותר לממד המקצועי בעת איוש גופי ההנהגה.

עם זאת יש להביא בחשבון שהעמקת התהליכים האלה מחייבת השקעת הון עצומה ומחויבות פוליטית מלאה – שני

גורמים שקיומם אינו מובטח. בניגוד למגזר האזרחי, שנהנה מעדיפות ברורה ביישום הרפורמות, לרפורמה הצבאית ניתנה מלכתחילה – במוצהר – עדיפות נמוכה. האילוצים העצומים המוטלים על תקציב המדינה אינם צפויים להיחלש בשנים הקרובות, ולכן קשה להניח שיחול שינוי מהותי בסדר העדיפויות הלאומי. הישענות המפלגה הקומוניסטית על הצבא לשימור שלטונה מקשה גם היא על יישום הרפורמות, שכן מתחייבת ממנה אינדוקטרינציה פוליטית בלתי פוסקת של הקצונה ושל החיילים. המשך אחיזת

המערכת הפוליטית במנגנון הצבאי תקשה על התייעלותו באופן שהתרחש במגזר האזרחי.

למגמות המנוגדות האלה יש שתי תוצאות בולטות. הראשונה היא התקדמות "מזגגת" ביישום הרפורמות הצבאיות (בדומה לאופן התקדמותן של הרפורמות האזרחיות) ובקצב איטי, יחסית, בשל מצוקת תקציבים. התוצאה השנייה היא פיגור בין ההתקדמות בפועל לבין ההצהרות הרשמיות. בעוד שההצהרות הרשמיות והרשמיות למחצה מדברות על אימוץ שיטות וכלים מתקדמים,²⁶ הרי סביר להניח שיחלוף עוד זמן רב עד שאלה ייושמו במלואם. יחד עם זאת אין כל ספק שצבא סין עבר דרך ארוכה מראשית שנות ה־80, והוא צפוי להמשיך להתקדם כל עוד תימשך מדיניות הרפורמות, וסין תשמור על יציבותה. בלימת המודרניזציה הצבאית תתבע מחיר פוליטי כבד ביותר, שספק אם יימצא בהנהגה הנוכחית מנהיג שיהיה מוכן לשלמו.

ההתקדמות הזאת, המלווה בהצהרות סיניות תואמות ובהגדלת תקציבים צבאיים, היא שמדרבנת את ממשל בוש

ההוראה הייתה פגיעה באינטרסים אישיים של גורמים בכירים מאוד בצמרת הצבא וההנהגה האזרחית, אך למרות זאת בוצעה ההוראה, וכ־90% מעסקי הצבא הועברו לידיים אזרחיות. החברות שנתרו בשליטת הצבא משמשות כיום בחלקן כצינור להעברת טכנולוגיה ממקורות זרים לגופי צבא רלוונטיים.¹⁹ שנית, בראשית העשור תוקנו תקנות שנועדו להסדיר את הרכש הצבאי באמצעות מכרזים הנגישים גם לחברות אזרחיות.²⁰ נוסף על ייעול הרכש ועל שיפור התנהלותן של התעשיות הביטחוניות נועדו התקנות האלה גם להסדיר ולמסד את קשרי העבודה בין הממסד הצבאי למגזר האזרחי. שלישית, בשנים האחרונות מוסדרת העסקת אזרחים בעלי כישורים נדרשים בצבא ובתעשיות הביטחוניות באמצעות חוזים מיוחדים.²¹ הצעד הזה נועד להתמודד עם עזיבת כוח אדם איכותי לטובת השוק האזרחי. רביעית, באחרונה עבר חוק שמסדיר את השתתפותו ואת תקצובו של הצבא בעבודות הצלה ושיקום משיטפונות.²² הדבר מצביע על הכרה בכך שפעילות אזרחית – ואפילו מדובר בסיוע בעת אסון – חורגת מתחום פעילותו הטבעית של צבא סין, וכי יש לקבוע כללים ומדדים לשימוש שייעשה בכוחותיו במקרים כאלה.

הדוגמאות האלה אינן מצביעות עדיין על תמורה מלאה ביחסי הצבא עם המגזר האזרחי, שכן מימושן מחייב

הירתמות מלאה של הדרג הפוליטי והשקעת הון גדולה. עם זאת ניתן ללמוד מהן שהנהגת סין מבינה את אופיה הייחודי של הפעילות הצבאית לעומת המגזרים האזרחיים, את מהות הקשר הרצוי בין הצבא למגזרים האלה ואת תרומתם של כלים רציונליים לייעול המערכת הצבאית. גם אם הכלים הנוכחיים לא יניבו בסופו של דבר את הפירות המבוקשים, הרי עצם ההתנסות תכניס את המערכת הצבאית לתהליך של לימוד ושל שיפור.

יחסי הדרג הצבאי והדרג המדיני.

מחקרים העוסקים ביחסי צבא-הנהגה בסין מצביעים על מגמה קיימת של התמקצעות, שבמסגרתה קטנה מעורבות הצבא בתחומים החורגים מביטחון לאומי וממדיניות חוץ, ואילו הדרג האזרחי מתרחק מתחומים צבאיים-מקצועיים. הדבר נובע מהרקע הטכנוקרטי של מנהיגי סין בני דור ההנהגה השלישי והרביעי (ג'יאנג דזה-מין וחו ג'ין-טאו, יורשיו של דנג סיא-פינג), מהמיסוד הגובר ומהיחלשות האידיאולוגיה במדינה.²³ גם במישור הזה ההתקדמות אינה רציפה, אך ניכר שמתבססת הפרדה מקצועית בין הדרגים. ביטוי מוחשי לכך הוא ייצוג הפוחת של הצבא בגופי השלטון העליונים בסין. בהשוואה לתקופת מאו, שבה נהנה, כאמור, הצבא מייצוג נכבד בפוליטבירו, הרי החל מסוף שנות ה־80 ירד משמעותית מספרם של נציגי הצבא בגוף הזה עד שהתקבע על שניים בלבד. בוועדה המתמדת של הפוליטבירו – לב הנהגת המפלגה – אין מאז 1997 שום נציג של הצבא. אומנם ניתן להתווכח מהי משמעות הדבר מבחינת כוחו הפוליטי של הצבא, אך הדבר מלמד בבירור על התרחקות

מאחר שארה"ב אינה יכולה להתערב בתהליכי הנהגה פנימיים, כל שנותר בידיה הוא לנסות להאט את חלחול הטכנולוגיה הצבאית ממדינות המערב אל המעצמה שבדרך ולצאת במסע הסברה תקיף נגד "האיום הסיני"

- Press, 1997, pp. 534-539
- .12 1969-1966 הוא התארוך הרשמי בסיני. נהוג גם לתארך את סיום מהפכת התרבות ב-1976, שנת מותו של מאו.
 - .13 Zhu Fang, Gun Barrel Politics: Party-Army Relations in Mao's China, Boulder: Westview Press, 1998, pp. 204-208
 - .14 לדוגמאות ספציפיות ראו: China John Lewis and Xue Litai, Builds the Bomb, Stanford, Stanford University Press, 1988, p. 106; Yu Yongbo, China Today: Defence Science and Technology, Beijing: National Defence Industry Press, 1993, vol. II, pp. 860-861
 - .15 "China Sends Nuke Warning to U.S. Over Taiwan", CNN, 14.7.05, www.cnn.com/2005/WORLD/asiapcf/07/14/china.taiwan.nuclear.reut/index.html
 - .16 בנוגע לעמדה הרשמית ראו: China's National Defense in 2004 [White Paper], Beijing: Information Office of the State Council of the People's Republic of China, 2004, ch.2
 - .17 Paul Godwin, "The PLA Faces the 21st Century", in James Lilley and David Shambaugh (eds.), China's Military Faces the Future, New York, M.E. Sharpe, 1999, pp. 42-57
 - .18 Shambaugh, Modernizing China's Military, pp. 196-204, 250-252
 - .19 Roger Cliff, The Military Potential of China's Commercial Technology, Santa Monica, RAND, 2001, p. 16
 - .20 "China's Military Procurement Turns to Invite Open Bids", Xinhua, 31.3.2004, in FBIS-CHI-2004-0331
 - .21 Bai Tianlian, "PRC State-Owned Military Enterprise to Openly Recruit Personnel", Renmin Ribao [People's Daily], 12.11.2004, in FBIS-CHI-2004-1112; "Army to Enroll Nonmilitary Personnel on Contract Basis", Jiefangjun Bao [PLA Daily], 5.7.2005, in http://English.chinamil.com.cn/site2/news-channels/2005-07/05/content_242916.htm
 - .22 "China Issues Regulations on Army's Participation in Disaster Relief", Jiefangjun Bao [PLA Daily], 21.6.2005, in http://English.chinamil.com.cn/site2/news-channels/2005-06/21/content_233577.htm
 - .23 למשל: Ellis Joffe, "The Military and China's New Politics: Trends and Counter-Trends", in James Malvanon and Richard Yang (eds.), The People's Liberation Army in the Information Age, Santa Monica, RAND, 1999, pp. 22-47; Michael Swaine, The Role of the Chinese Military in National Security Policymaking, Santa Monica, RAND, 1998
 - .24 Joffe, "Trends and Counter-Trends", p. 45
 - .25 John Hill, "China Reshuffles Central Military Commission", Jane's Intelligence Review, December 2004, pp. 42-45
 - .26 China's National Defense in 2004, ch. 3

לפעול בנחישות נגד התעצמותה של סין. מאחר שארה"ב אינה מסוגלת להקטין את ההון שיעמוד לטובת המודרניזציה הצבאית - המשמעות של נקיטת צעדים בכיוון הזה היא חבלה בצמיחתה של סין - ומאחר שאינה יכולה להתערב בתהליכי הנהגה פנימיים, כל שנותר בידיה הוא לנסות להאט את חלחול הטכנולוגיה הצבאית ממדינות המערב אל המעצמה שבדרך ולצאת במסע הסברה תקיף נגד "האינסוף הסיני".

הערות

- .1 T. Shanker and D. Sanger, "Rumsfeld Issues a Sharp Rebuke to China on Arms", The New York Times, 4.6.2005; רן דגוני, "האירופים נכנעו לחץ האמריקני; לא יסירו את האמברגו על מכירות נשק לסין", גלובס, 24.3.2005
- .2 Ding Zengyi, "Analysis of the Upcoming American Annual Report on the Military Power of the PRC, 2005", Jiefangjun Bao [PLA Daily], 15.6.2005, http://english.chinamil.com.cn/site2/news-channels/2005-06/15/content_229386.htm
- .3 תחזית בנוגע להתעצמות צבאית משמעותית פירסם מכון RAND K. Crane et al., Modernizing China's Military: Opportunities and Constraints, Santa Monica, RAND, 2005. תחזית מתונה יותר פירסמה המועצה ליחסי חוץ ב-2003. ראו: Harold Brown et al., Chinese Military Power: an Independent Task Force Report, New York, NY, Council on Foreign Relations, 2003, http://www.cfr.org/pdf/China_TF.pdf
- .4 יעילות ותכליתיות הן שני מרכיבים מרכזיים בהצלחה של ארגונים. יעילות בהקשר הזה מוגדרת כ"כושר להפיק תוצאה מרבית בהשקעה מזערית", ותכליתיות מוגדרת כ"השגת תוצאה רצויה באמצעות פעילות תכליתית המכוונת למטרה הזאת". ראו: יצחק סמואל, ארגונים: מאפיינים, מבנים, תהליכים, תל-אביב, אוניברסיטת חיפה וזמורה ביתן, 1996, עמ' 261-264. מונח חלופי ששימש לתיאור התהליכים האלה בהקשר של הצבא הסיני הוא מקצועיות תאגידית. ראו: David Shambaugh, Modernizing China's Military, California, California University Press, 2002, p. 55
- .5 Michael Swaine and Ashley Tellis, Interpreting China's Grand Strategy, Santa Monica, RAND, 2000, p. 45
- .6 Ralph Sawyer, The Military Classics of Ancient China, Boulder, Westview Press, 1993, p. 154. אשר לאיות העברי של שם ההוגה, ההבדל בין הגרסאות המופיעות במאמר נובע משימוש בתעתיקים שונים להמרת צלילי השפה הסינית לאותיות לטיניות. על-פי התעתיק המקובל כיום בסיני ובמערב יש לכתוב Sun Zi, המתורגם בעברית לסון דזה.
- .7 Swaine & Tellis, China's Grand Strategy, ch. 3; Alastair Johnston, Cultural Realism: Strategic Culture and Grand Strategy in Chinese History, Princeton, Princeton University Press, 1995
- .8 Mao Tse-tung, "Problems of War and Strategy", in Selected Military Writings of Mao Tse-tung [SMW], Peking, Foreign Languages Press, 1966, pp. 274-275
- .9 Mao Tse-tung, "On Protracted War", in SMW, pp. 187-267; Mao Tse-tung, "Problems of War and Strategy", pp. 269-285
- .10 ניסיונות מודרניזציה ושינוי דוקטרינה הובילו להדחתם של שר הביטחון פנג דה-חואי ב-1959 ושל הרמטכ"ל לואו רוי-צ'ינג ב-1965.
- .11 Roderick MacFarquhar (ed.), The Politics of China: the Eras of Mao and Deng, Cambridge, Cambridge University

